

Alfred Jeanroy (1859–1953)

Lotaryńczyk z urodzenia, lecz południowiec z wyboru, Alfred Marie Henri Gustave Jeanroy, urodził się 5 lipca 1859 roku w Mangiennes w departamencie Mozy jako syn lekarza. Dzięki swoim późniejszym studiom i wieloletniej pracy na uniwersytecie w Tuluzie, związał się z Okcytanią, a ważna część jego dzieła naukowego poświęcona została poezji trubadurów. Po ukończeniu gimnazjum w Verdun, uczęszczał do słynnego paryskiego liceum Louis-le-Grand, gdzie uczył się między innymi retoryki i filozofii. Po maturze, w 1878 roku, wstąpił do École normale supérieure w Paryżu, uzyskując tam rok później licencjat z literatury. Studentami jego rocznika byli m.in. przyszły filozof Henri Bergson i przyszły działacz socjalistyczny Jean Jaurès. Podczas studiów w uczelni na ulicy d'Ulm, Jeanroy przeżył fascynację filozoficzną poezją Sully'ego Prudhomme'a. W 1881 uzyskał *agrégation* w zakresie literatury, co otworzyło przed nim karierę nauczycielską. Jego profesorami byli w tym czasie Gaston Paris i Paul Mayer, twórcy nowej filologii francuskiej i założyciele czasopisma *Romania* poświęconego studiom nad językami i literaturami romańskimi. Pracę zawodową rozpoczął jako nauczyciel retoryki w liceum w Troyes, następnie przez dwa lata uczył w liceum w Besançon, a od 1885 roku — w elitarnym Collège Stanislas w Paryżu.

Początkowo specjalizował się w studiach klasycznych. W 1889 roku zaczął wykładać literaturę grecką na Uniwersytecie w Poitiers, lecz już w tym samym roku, 19 czerwca, obronił na Sorbonie dwie rozprawy doktorskie. Pierwsza z nich, zatytułowana *Les origines de la poésie lyrique en France au Moyen Âge*, poświęcona była początkom poezji francuskiej w średniowieczu. Natychmiast opublikowana¹, zyskała duży rozgłos w świecie naukowym, zwłaszcza po niezwykle obszernej i pełnej podziwu recenzji Gastona Parisa ogłoszonej w *Journal des Savants*². W 1897 roku ukazał się przekład książki na język włoski³, a w 1904 — jej drugie wydanie w wydawnictwie Honoré Champion⁴. Tematem rozprawy uzupełniającej, zredagowanej w ję-

¹ Alfred Jeanroy, *Les origines de la poésie lyrique en France au Moyen Âge. Études de littérature française et comparée, suivies de textes inédits*, Paris, Hachette, 1889.

² Gaston Paris, „Les origines de la poésie lyrique en France au Moyen Âge (A. Jeanroy)” [recenzja krytyczna], *Journal des Savants*, 1891, s. 674–688; 729–742 i 1982, s. 155–167; 407–430. Przedruk w Gaston Paris, *Mélanges de littérature française du Moyen Âge*, wyd. Mario Roques, Paris, Honoré Champion, 1912, s. 539–615.

³ Alfred Jeanroy, *La lirica francese in Italia nel periodo delle origini*, przeł. Giorgio Rossi, Firenze, G.C. Sansoni, 1897.

⁴ W 1927 roku w tym samym wydawnictwie ukazało się drugie wydanie monografii, a w 1969 — trzecie.

zyku łacińskim, zatytułowanej *De nostratibus medii aevi poetis qui primum lyrica Aquitaniae carmina imitati sint*, było naśladownictwo poezji trubadurów przez truverów⁵.

Po obronie doktoratu, w tym samym 1889 roku, młody uczony został mianowany adiunktem (*maître de conférences*) na wydziale literatury Uniwersytetu w Tuluzie, gdzie wkrótce objął etat profesora po starszym od niego o dwa lata Antoine Thomasie, który opuścił stolicę Okcytanii dla Paryża. Alfred Jeanroy pozostał w Tuluzie przez prawie dwadzieścia lat. Poświęcił się szczególnie nauczaniu dawnego języka i dawnej literatury okcytańskiej, do czego był doskonale przygotowany dzięki pracy nad rozprawą doktorską. Wykładał również literaturę francuską oraz język i literaturę łacińską. Jednocześnie zainicjował na tuluskiej uczelni nauczanie języka i literatury włoskiej, gdyż Italia bardzo wcześnie weszła w krąg jego zainteresowań naukowych. Był zresztą jednym z założycieli i działaczy Stowarzyszenia Dante Alighieri w swoim mieście. Bardzo szybko wyrobił sobie reputację naukową równą renomie największych romanistów swojej epoki. Świadczy o tym fakt, że w 1897 roku młody, niespełna trzydziestoletni Ramón Menéndez Pidal, już wtedy uważany za jednego z najbardziej obiecujących uczonych hiszpańskich, wybrał za cel swojego pobytu naukowego Tuluzę, a nie Paryż, gdzie wykładały wówczas takie sławy jak Gaston Paris czy Antoine Thomas.

W 1898 roku, na prośbę Antoine'a Thomasa, Jeanroy przejął po nim kierownictwo założonego przezeń czasopisma naukowego *Annales du Midi*⁶. Funkcję tę pełnił do 1915 roku, publikując liczne artykuły i kierując działem bibliografii. Swoją działalnością na tym stanowisku przyczynił się w znacznym stopniu do nadania czasopismu rangi międzynarodowej. Jednocześnie był jednym z współpracowników znakomitej serii wydawniczej poświęconej historii i literaturze Okcytanii, „Bibliothèque méridionale” wydawanej przez wydawnictwo Privat pod auspicjami Uniwersytetu w Tuluzie, przewodnicząc zarazem przez wiele lat radzie zarządzającej.

W 1909 roku Alfred Jeanroy opuścił Tuluzę, aby objąć po Émile'u Gebhardtzie kierownictwo katedry Języków i Literatur Europy Południowej na wydziale literatury na Sorbonie. Funkcję tę będzie sprawował aż do przejścia na emeryturę w 1934 roku. W międzyczasie, w 1911 roku został mianowany zastępcą dyrektora filologii romańskiej w paryskiej École pratique des hautes études, przejmując obowiązki Antoine'a Thomasa. Na uczelni tej Jeanroy kierował także studiami z zakresu literatury średniowiecznej. Swoje wykłady poświęcone m.in. twórczości trubadurów: Uca de Saint-Circ i Cercamona, gatunkowi „jeu-parti”, utworom dramatycznym: *Jeu de saint Nicolas* (*Gra o świętym Mikołaju*) i *Jeu de Saint Agnès* (*Gra o świętej Agnieszce*), czy pieśniom o czynach, wykorzysta następnie jako podstawę do opracowanych przez siebie edycji krytycznych.

⁵ Alfred Jeanroy, *De Nostratibus medii aevi poetis qui primum lyrica Aquitaniae carmina imitati sint*. Thesim Facultati litterarum parisiensi proponebat, Paris, Hachette, 1889.

⁶ Les *Annales du Midi*, czasopismo, którego pełen tytuł brzmi *Annales du Midi. Revue de la France méridionale* zostało założone w 1889 przez Antoine'a Thomasa i jego celem było publikowanie prac naukowych na temat historii i literatury Południa Francji.

W 1922 roku został członkiem Akademii Inskrypcji i Literatury Pięknej (Académie des Inscriptions et Belles Lettres) przy Instytucie Francji, zajmując fotel Louisa Duchesne'a. Był mistrzem Igrzysk Kwietnych w Tuluzie, członkiem wielu stowarzyszeń naukowych, w szczególności prestiżowej rzymskiej Akademii Linceańskiej oraz akademii naukowych w Turynie, Mediolanie, Bolonii i Mantui. Należał do Medieval Academy od America w Cambridge, belgijskiej Académie royale des sciences, des lettres et des beaux-arts, Real Academia de Buenas Letras w Barcelonie, Królewskiej Akademii Literatury w Lund. Był oficerem Legii honorowej i kawalerem Orderu Korony Włoch oraz doktorem honoris causa Uniwersytetu w Coimbrze.

Kiedy w 1936 roku nagła śmierć Henri'ego Hauvette'a spowodowała wakat w komisji odpowiedzialnej za *agrégation* w zakresie literatury włoskiej, Alfred Jeanroy będący wówczas na emeryturze zgodził się go zastąpić, z czego wywiązał się z ogromną energią i właściwą sobie kompetencją. Aż do późnego wieku był czynny naukowo, dopiero w ostatnich latach nasilające się kłopoty ze wzrokiem uniemożliwiły mu pracę. Zmarł 13 marca 1953 roku w wieku 93 lat w małej miejscowości Saint-Jean w departamencie Haute-Garonne, gdzie zamieszkał po przejściu na emeryturę.

Alfred Jeanroy był nie tylko wielkim uczonym i erudytą, ale również niezwykle utalentowanym wykładowcą, obdarzonym umiejętnością jasnego i przekonującego przekazywania wiedzy. Mimo iż odznaczał się trudnym, popędliwym charakterem, studenci zachowali w pamięci jego bezpośredniość, serdeczność i dobroć. Był mistrzem uszczypliwego stylu, często pełnego ostrej ironii, któremu dawał wyraz w recenzjach prac młodszych i starszych kolegów. Wnikliwie odnotowując wszelkie błędy i uchybienia, starał się jednak podkreślić wszystkie zalety ocenianych dokonań. Przez wiele lat pracy w różnych ośrodkach akademickich oraz działalności na niwie międzynarodowej, zawarł wiele przyjaźni naukowych. W 1928 roku ukazał się tom prac ofiarowanych profesorowi przez jego uczniów i przyjaciół, *Mélanges de linguistique et de littérature*⁷. Studia składające się na ten zbiór, napisane przez 62 autorów, pośród których znajdują się nazwiska najwybitniejszych mediewistów tamtych czasów, zostały podzielone na dwie części obejmujące zagadnienia językoznawstwa i literatury, przy czym ta druga dziedzina jest zdecydowanie liczniej reprezentowana. W 1954 roku, już po śmierci Jeanroy'a, ukazał się tom *Annales du Midi* zadedykowany jego pamięci⁸. Zebrane w nim artykuły poruszają problematykę związaną z literaturą okcytańską i prowansalską i zostały napisane przez takich specjalistów w tej dziedzinie jak Jean Boutière czy István Frank.

Jakkolwiek zainteresowania naukowe Alfreda Jeanroy'a były bardzo szerokie, w swej pracy badawczej pozostał zasadniczo wierny problematyce, wokół której koncentrowała się jego rozprawa doktorska, to znaczy studiom nad średniowieczną poezją liryczną w krajach romańskich. Temat, który podjął jako debiutujący uczo-

⁷ *Mélanges de linguistique et de littérature offerts à M. Alfred Jeanroy par ses élèves et ses amis*, Paris, Droz, 1928. Zob. recenzje tomu autorstwa Mario Roques'a w *Romania*, t. 55, nr 218, 1929, s. 266–277 oraz Maurice'a Wilmotte'a w *Revue belge de philologie et d'histoire*, t. 8, z. 4, 1929, s. 1231–1240.

⁸ *Annales du Midi*. *Revue archéologique, historique et philologique de la France méridionale*, t. 66, nr 27, 1954, *Hommage à la mémoire d'Alfred Jeanroy*.

ny, przywiódł go do zajęcia się językiem i literaturą Południa. Jest pewnym paradoksem, jak zauważył Félix Lecoy, że najwybitniejsi francuscy prowansaliści: Paul Meyer, Antoine Thomas czy Alfred Jeanroy, pochodzili z północy kraju⁹. Jednakże, obok prac poświęconych literaturze Okcytanii, w działalności naukowej uczonego ważne miejsce zajęły również studia nad literaturą włoską. Jeanroy miał znaczący udział we wprowadzeniu studiów włoskich we Francji i przyczynił się do ich rozwoju na uniwersytetach, najpierw w Tuluzie, następnie na Sorbonie, gdzie przez pewien czas kontynuował dzieło Émile'a Gebharta na tym polu. Już w swojej rozprawie doktorskiej o początkach liryki w średniowiecznej Francji, mającej charakter studium z literatury porównawczej, autor interesował się literaturą sąsiedniego kraju. Również później powracał do problematyki związanej z dawną literaturą włoską¹⁰. Jednakże, w obszarze studiów italianistycznych, nazwisko Jeanroy'a pozostaje przede wszystkim związane z jego obszerną monografią na temat największego poety nowożytnych Włoch, laureata nagrody Nobla Giosuè Carducciego (1835–1907)¹¹. Na pierwszy rzut oka można dziwić, że filolog, specjalista od języka starofrancuskiego, a zwłaszcza staroprowansalskiego, poświęcił książkę współczesnemu poecie włoskiemu. Warto jednak pamiętać, że Carducci jako historyk literatury zajmował się również dawną poezją romańską, w tym truverami, którym francuski uczony poświęcił tak wiele lat swojej niestrudzonej działalności. Głęboka wiedza Jeanroy'a na temat średniowiecznej poezji pozwoliła mu wyczuć niektóre z najbardziej istotnych aspektów poezji Carducciego.

Spuścizna naukowa Alfreda Jeanroy'a jest znacząca. Bibliografia opublikowana w tomie *Mélanges* z 1929 roku obejmuje ponad 600 pozycji, mimo że pominięto w niej szereg recenzji zbiorowych oraz artykuły pochodzące z opracowań encyklopedycznych¹². Dwa ważne dzieła stanowią ramy kariery naukowej uczonego: wspomniana wyżej, wydana w 1889 roku i kilkakrotnie wznawiana rozprawa doktorska poświęcona początkom poezji lirycznej we Francji oraz opublikowana w 1934 roku dwutomowa monografia na temat poezji trubadurów: *La poésie lyrique des troubadours*¹³. Publikacja *Les origines de la poésie lyrique en France au Moyen Âge* zapewniła młodemu uczonemu od razu znaczące miejsce wśród badaczy literatury porównawczej. Ta wczesna praca posiada cechy, które będą charakteryzować wszystkie pozostałe prace naukowca: oparta jest na solidnej wiedzy i wnikliwej interpretacji faktów, wyróżnia ją precyzja i jasność wywodu. Gaston Paris, którego Jeanroy był

⁹ Félix Lecoy, „Alfred Jeanroy”, *Annales de l'École pratique des hautes études*, 1954, s. 14.

¹⁰ Alfred Jeanroy, „La « sestina doppia » de Dante et les origines de la sextine”, *Romania*, t. 42, nr 168, 1913, s. 481–489; „Boccaccio et Christine de Pisan”, *Romania*, t. 48, nr 189, 1922, s. 93–105.

¹¹ Alfred Jeanroy, Giosuè Carducci. L'homme et le poète, Paris, Champion, 1911.

¹² Zob. Thérèse Labande-Jeanroy i René Labande, „Bibliographie des travaux de M. Alfred Jeanroy”, w *Mélanges de linguistique et de littérature...*, op. cit., s. 1–63. Bibliografia wydana w 1954 roku, po śmierci Jeanroy'a obejmuje 239 pozycji i nie jest kompletna. Zob. Edmond-René Labande i Suzanne Kravtchenko-Dobelman, „Bibliographie des travaux d'Alfred Jeanroy”, *Annales du Midi*, op. cit., s. 207–222.

¹³ Alfred Jeanroy, *La poésie lyrique des troubadours*, Toulouse, E. Privat, Paris, H. Didier, 1934. Monografia została wznawiana przez genewskie wydawnictwo Slatkine w 1973 i 1999 roku.

uczniem, w swojej bardzo pochlebnej recenzji w *Journal des Savants* wypunktował skrupulatnie wszystko to, co świadczyło o nowatorstwie dzieła:

Temat potraktowany w tej pięknej książce jest niezwykle nowy i oryginalny; mógł być odkryty jedynie przez umysł bardzo docieklivy i bardzo rozważny [...]; żaden z krytyków, którzy zajmowali się historią poezji lirycznej wśród różnych ludów średniowiecza nie dostrzegł go ani nawet nie podejrzewał jego istnienia. [...] Zatrzymywano się, można by rzec, u stóp wzgórz, które zasłaniały najbliższy horyzont; przekroczywszy je, Jeanroy ujrzał, jak otwiera się przez nim nowy horyzont, rozleglejszy i bardziej mglisty, którego nikt przed nim nie zbadał. [...] Można powiedzieć o tej książce, że bardziej niż inne naznaczy swą epokę. Historia naszej najdawniejszej poezji lirycznej, przed Jeanroy'em, zaledwie wyłoniła się z chaosu; to on wprowadził do niej porządek, światło i niezwykle zrozumienie znaczenia faktów i ich wzajemnych relacji¹⁴.

Niewątpliwą zaletą pracy był jej charakter komparatystyczny, gdyż autor nie zatrzymywał się w obrębie granic Francji: trzy najważniejsze rozdziały poświęcone zostały Niemcom, Italii i Portugalii. Jeanroy zakładał, że u początków poezji lirycznej w językach narodowych w różnych krajach Europy stały hipotetyczne formy poetyckie wyrosłe z ludowej tradycji ustnej, których istnienia nie udało się jednak dowieść. Podważył ideę śladów oryginalnej poezji ludowej, których obecności inni badacze dopatrywali się w gatunkach takich jak pastorela czy alba, utrzymując, że formy te były z gruntu dworne. Okruchów tej najdawniejszej ludowej poezji francuską Jeanroy doszukiwał się w pierwotnej poezji włoskiej, galisyjskiej i germańskiej, w folklorze i w średniowiecznych powieściach, opisując skrupulatnie tematy obecne w tym zagubionym korpusie. Jego główna teza opierała się na idei, że motywy te powstawały, krążyły i wyrażały się w podobny sposób w podobnych środowiskach. Dowodził ponadto, że poezja liryczna zrodzona we Francji dała początek poezji w innych językach narodowych i na potwierdzenie tej tezy przeprowadził drobiazgowo studia wersyfikacji.

Historia liryki prowansalskiej zatytułowana *La poésie lyrique des troubadours*, to książka opublikowana przez Alfreda Jeanroy'a na zakończenie jego akademickiej kariery, zwieńczenie wieloletnich badań i pracy nad wydaniem poetów: Cercamona, Gavaudana, Jaufrégo Rudela, Pujola, Uca de Saint-Circ. Składa się z dwóch tomów, z których pierwszy poświęcony został „historii zewnętrznej”, a drugi „historii wewnętrznej” poezji trubadurów. Autor deklaruje w przedmowie, że podjął się zebrania, uporządkowania i opracowania materiału pochodzącego z licznych dzieł poświęconych poezji prowansalskiej, jakie ukazały się na przestrzeni ostatnich kilkudziesięciu lat. Tymczasem książka, która w zamyśle Jeanroy'a miała być przystępna dla niewtajemniczonych, stała się również pierwszorzędnym narzędziem pracy dla specjalistów. Jak napisał w swojej recenzji Jean Boutière, z ogromnej masy materiałów, jakie dostarczyły badania kilku pokoleń badaczy oraz jego własne poszukiwania, Jeanroy wyciągnął oryginalną syntezę¹⁵. Zdaniem recenzenta, dotychczas opracowane dzieje

¹⁴ Gaston Paris, „Les origines de la poésie lyrique en France au Moyen Âge (A. Jeanroy)” [recenzja krytyczna], *Journal des Savants*, 1891, s. 674; *Journal des Savants*, 1892, s. 428–429.

¹⁵ Jean Boutière, „Alfred Jeanroy, *La Poésie lyrique des troubadours*, I, Histoire externe; II, Histoire interne, 1934” [recenzja], *Romania*, t. 61, nr 244, 1935, s. 492–496.

literatury Południa Francji, nie pokazywały wystarczająco jasno ewolucji poezji prowansalskiej, jej ekspansji i dekadencji, nie potrafiły też uchwycić związków łączących różne pokolenia trubadurów. Rozważając genezę liryki okcytańskiej, Jeanroy odrzucił rozmaite teorie głoszone przez swych poprzedników poszukujących śladów antycznej kultury rzymskiej, wpływów literatury arabskiej czy średniowiecznej poezji łacińskiej. Nie pretendując do pełnego wyjaśnienia narodzin poezji Południa, wskazywał na warunki społeczne sprzyjające ukonstytuowaniu się klasy zawodowych poetów zdolnych stworzyć nową literaturę przeznaczoną początkowo dla publiczności arystokratycznej. Największą część pierwszego tomu Jeanroy poświęcił rozprzestrzenianiu się poezji trubadurów w północnej Francji i w innych krajach średniowiecznej Europy. W jego przekonaniu okcytańska liryka dworna, kontynuowana przez truwerów, stała u źródeł włoskiej liryki dworskiej, poezji kastylijskiej, aragońskiej i katalońskiej oraz była wzorem dla twórczości minnesingerów. W drugim tomie Jeanroy zajął się „historią wewnętrzną” liryki prowansalskiej, omawiając wszystkie gatunki występujące w poezji trubadurów, poczynając od *canso*, przez poezję satyryczną, polityczną, moralizującą, religijną aż po gatunki dialogowe, albę, pastorelę i pieśni kobiece. Prezentację kończy historia poezji akademickiej w Tuluzie w XIV i XV wieku i próba wyjaśnienia przyczyn upadku poezji prowansalskiej. W istocie to język francuski pokonał literaturę trubadurów: jego dominacja na dworach Południa oznaczała koniec dawnej poezji okcytańskiej.

W 1945 roku Alfred Jeanroy wydał niewielkie objętościowo opracowanie zatytułowane *Histoire sommaire de la poésie occitane*, które uzupełniło lukę w popularyzatorskich publikacjach na temat literatury Południa. Jego zaletą było omówienie dziejów poezji okcytańskiej od jej początków aż do końca XVIII wieku¹⁶. W międzyczasie uczony publikował liczne studia krytyczne poświęcone szczegółowym zagadnieniom dotyczącym języka i literatury Południa, przede wszystkim w czasopiśmie *Romania* i *Annales du Midi*. Jednocześnie przez cały czas prowadził intensywną działalność wydawniczą, opracowując krytyczne edycje tekstów średniowiecznych. We wspomnianej wcześniej kolekcji *Bibliothèque méridionale*, Jeanroy wydał m.in. zbiór misterii prowansalskich z XV wieku¹⁷, teksty należące do średniowiecznej literatury wizyjnej w języku okcytańskim¹⁸, antologię wierszy nagrodzonych przez tuluski konsystorz Wiedzy Radosnej¹⁹ i poezję trubadura Uca de Saint-Circ²⁰. Wiele przygotowanych przez niego edycji ukazało się w doskonałej serii wydawnictwa Honoré Champion, *Classiques français du Moyen Âge* założonej w 1910 roku przez

¹⁶ Alfred Jeanroy, *Histoire sommaire de la poésie occitane des origines à la fin du XVIII^e siècle*, Toulouse, E. Privat, Paris, H. Didier, 1945.

¹⁷ *Mystères provençaux du quinzième siècle*, wyd. Alfred Jeanroy i Henri Teulié, Toulouse, E. Privat, 1893 (wznowienie: New York, London, Johnson reprint corp., 1971).

¹⁸ Raimon de Perelhos, *Voyage au purgatoire de St Patrice. Visions de Tindal et de St Paul: textes languedociens du quinzième siècle*, wyd. Alfred Jeanroy i Alphonse Vignaux, Toulouse, E. Privat, 1903.

¹⁹ *Les joies du gai savoir: recueil de poésies couronnées par le Consistoire de la gaie science (1324–1484)*, wyd. Alfred Jeanroy, przeł. Jean-Baptiste Noulet, Toulouse, E. Privat, 1914.

²⁰ *Uc de Saint-Circ, Poésies*, wyd. Alfred Jaeanroy i Jean-Jacques Salverda de Grave, Toulouse, Privat, 1913 (wznowienie: New York, Johnson reprint, 1971).

Mario Roques'a w celu udostępnienia studentom, badaczom i szerokiej publiczności oryginalnych tekstów opracowanych zgodnie z wymogami nowoczesnej filologii. Można do nich zaliczyć przede wszystkim edycje poezji trubadurów: Wilhelma Akwitańskiego, Jaufrégo Rudela, Cercamona i poetów gaskońskich²¹ a także antologię trzynastowiecznych pieśni bachicznych²² oraz wydania średniowiecznych dramatów o świętym Mikołaju i świętej Agnieszce²³. Trudno wymienić wszystkie dokonania Alfreda Jeanroy'a na polu wydawniczym. Poza edycjami, które ukazały się w wymienionych seriach, odnotujmy jeszcze opracowaną przez niego antologię poezji truverów z kręgu Arras, zbiór pieśni z gatunku „descort” czy doskonale wydanie dzieł Villona²⁴. Wszystkie edycje opierają się na solidnej i niesłychanie obszernej dokumentacji krytycznej. Wyniki swojej pracy dokumentacyjnej Jeanroy udostępnił badaczom publikując dwa podręczniki bibliograficzne poświęcone zbiorom poezji prowansalskiej i francuskiej: *Bibliographie sommaire des chansonniers provençaux* i *Bibliographie sommaire des chansonniers français*²⁵.

Wybór do Akademii Inskrypcji i Literatury Pięknej w 1922 roku stał się dla Alfreda Jeanroy'a okazją do udziału w opracowaniu monumentalnej historii literatury francuskiej, *Histoire littéraire de la France*, powstającej pod auspicjami tej instytucji naukowej. W XXXVIII tomie tego dzieła ukazały się zredagowane przez niego rozdziały dotyczące poezji prowansalskiej i katalońskiej w XIV wieku, powieści o Gerardzie z Roussillon oraz dziejów teatru na południu Francji, a w następnym tomie — rozdział na temat czternastowiecznego teatru religijnego na północy Francji²⁶.

Na koniec warto zauważyć dokonania Jeanroy jako popularyzatora literatury średniowiecznej. Kierując serią wydawniczą *Poèmes et récits de la vieille France* („Poematy i opowieści dawnej Francji”), powierzał wybitnym mediewistom swoich

²¹ Guillaume IX, *Les chansons*, wyd. Alfred Jeanroy, Paris, H. Champion, 1913 (2 wyd. 1927); Jaufré Rudel, *Les chansons*, wyd. Alfred Jeanroy, Paris, H. Champion, 1915 (2 wyd. 1924); Cercamon, *Les poésies*, wyd. Alfred Jeanroy, Paris, H. Champion, 1922; *Jongleurs et troubadours gascons des XII^e et XIII^e siècles*, wyd. Alfred Jeanroy, Paris, H. Champion, 1923 (2 wyd. 1957).

²² *Chansons satiriques et bachiques du XIII^e siècle*, wyd. Alfred Jeanroy i Arthur Långfors, Paris, H. Champion, 1921 (2 wyd. 1974).

²³ Jean Bodel, *Le jeu de Saint Nicolas*, wyd. Alfred Jeanroy, Paris, H. Champion, 1925 (2 wyd. 1982); *Le jeu de Sainte Agnès. Drame provençal du XIV^e siècle*, wyd. Alfred Jeanroy, Paris, H. Champion, 1931.

²⁴ *Chansons et dits artésiens du XIII^e siècle*, wyd. Alfred Jeanroy i Henri Guy, Bordeaux, Feret et fils, 1898 (wznowienie: Genève, Slatkine, 1976); *Lais et descorts français du XIII^e siècle*, wyd. Alfred Jeanroy, Louis Brandin i Pierre Aubry, Paris, H. Welter, 1901 (wznowienia: Genève, Slatkine, 1975; Genève, Minkoff, 1980); François Villon, *Oeuvres*, wyd. Alfred Jeanroy, Paris, Éditions de la Chronique des lettres françaises, 1934.

²⁵ Alfred Jeanroy, *Bibliographie sommaire des chansonniers provençaux: manuscrits et éditions*, Paris, H. Champion, 1916 (wznowienie: New York, Burt Franklin, 1971); *Bibliographie sommaire des chansonniers français du moyen âge: manuscrits et éditions*, Paris, H. Champion, 1918 (2 wyd. 1965, 3 wyd. 1974).

²⁶ Alfred Jeanroy, „La poésie provençale dans Sud-Ouest de la France et en Catalogne du début au milieu du XIV^e siècle”; „Les Leys d'amors”; „Le Roman de Girart de Roussillon”, „Le théâtre méridional des origines à la fin du XIV^e siècle”, w *Histoire littéraire de la France*, t. XXXVIII, Paris, Imprimerie Nationale, 1949, s. 1–233; 404–461; „Le théâtre religieux au XIV^e siècle dans la France du Nord”, w *Histoire littéraire de la France*, t. XXXIX, Paris, Imprimerie Nationale, 1962, s. 169–258.

czasów, Ernestowi Langlois, Myrrhrze Lot-Borodine, Josephowi Langlade'owi i innym, przekłady na współczesny język francuski arcydzieł francuskiej literatury średniowiecznej z myślą o szerszej publiczności. Sam na potrzeby tej popularnej serii przetłumaczył teksty dla antologii teatru religijnego oraz pieśń o czynach Wilhelma Fierabras oraz współpracował ze swoją żoną przy opracowaniu przekładów *Powieści o lisie* i *Powieści o Róży*²⁷.

W 1929 roku, recenzując tom prac ofiarowanych Alfredowi Jeanroy'owi, Maurice Wilmotte w ten sposób charakteryzował osiągnięcia swojego wybitnego kolegi:

Pośród wszystkich uczniów Gastona Parisa, Alfred Jeanroy jest tym, który dzięki różnorodności swoich dokonań i sukcesom w nauczaniu przysporzył francuskiej szkole filologii romańskiej największej i najdalej sięgającej sławy. Niewątpliwie nie stworzył żadnej ambitnej teorii ani też nie pretendował do zrewolucjonizowania dziedziny, w której, jednakże, jego praca pozostawiła głębokie i rozpoznawalne ślady. Skromnie i z niezachwianą wytrwałością podjął studia nad wielką liczbą zagadnień, zajmując się niemal wszystkimi gatunkami literatury średniowiecznej, a na wszystkich polach, zarówno epiki, liryki jak i teatru jego dokonania są znaczące. Dodajmy jeszcze, że z większą uwagą niż ktokolwiek inny interesował się działalnością naukową swoich współczesnych²⁸.

Dziś, mimo upływu siedemdziesięciu lat od śmierci Alfreda Jeanroy'a, jego autorytet w obszarze studiów prowansalskich wciąż pozostaje żywy. Jak napisał William D. Paden: „Można powiedzieć, że w dziedzinie studiów nad trubadurami i średniowieczną poezją liryczną, Jeanroy był Gastonem Parisem i Bédierem swoich czasów”²⁹. Książki Jeanroy'a są nadal czytane i cytowane, a jakkolwiek jego monumentalne dziedzictwo naukowe w wielu punktach się zestarzało, to wciąż jest użyteczne, tak jak wciąż służy nam jego niebagatelna spuścizna edytorska.

Pisząc o zasługach Alfreda Jeanroy'a, należy pamiętać, że na początku XX wieku średniowieczna poezja liryczna nie cieszyła się zbyt dużym uznaniem, nawet wśród tych, którzy uczynili z niej swoją specjalizację. Wśród badaczy swojego pokolenia Alfred Jeanroy był niewątpliwie jednym z najlepszych znawców tej twórczości, poświęcając jej niemal całe swoje życie naukowe. Jest pewnym paradoksem, że w pracach nad trubadurami, Jeanroy wykazał tak mało wrażliwości dla subtelności ich poezji, która wydawała mu się nużąca i bezwartościowa. W jego przekonaniu trubadurów nie można nazwać dobrymi poetami, ponieważ byli zbyt zręczni, zbyt wyrafinowani formalnie, mieli zbyt mało wyobraźni i oryginalności. Wydawało mu się, że brakuje im tego, co stanowi o samej istocie poezji: autentyczności i bezpośrednio-

²⁷ Le théâtre religieux en France du XI^e au XII^e siècle, przeł. Alfred Jeanroy, Paris, E. de Boccard, 1924 (2 wyd. 1937; 3 wyd. 1964; La geste de Guillaume Fièrbrace et de Rainouart au Tinel, d'après les poèmes des XII^e et XIII^e siècles, przeł. Alfred Jeanroy, Paris, E. de Boccard, 1924; Le Roman de Renard, przeł. Berthe Jeanroy, wstęp Alfred Jeanroy, Paris, E. de Boccard, 1926; Le roman de la rose: principaux épisodes, przeł. Berthe Jeanroy, wstęp Alfred Jeanroy, Paris, E. de Boccard, 1928.

²⁸ Maurice Wilmotte, „Mélanges de linguistique et de littérature offerts à M. Alfred Jeanroy, par ses élèves et ses amis” [recenzja], Revue belge de philologie et d'histoire, op. cit., s. 1231–1232.

²⁹ William D. Paden, „Alfred Jeanroy et la découverte française des troubadours”, w Joëlle Ducos i Guy Latry (red.), En un vergier. Mélanges offerts à Marie-Françoise Notz, Bordeaux, Presses universitaires de Bordeaux, 2009, s. 197.

ści. Chociaż Jeanroy przez całe swe zawodowe życie niestrudzenie czytał, klasyfikował, inwentaryzował, a nawet opracowywał i wydawał średniowieczną poezję okcytańską, czuł się wobec niej nieco bezradny, nie do końca rozumiejąc jej powtarzalny i sztywny charakter. Innym przykładem jego surowego osądu jest jego opinia na temat twórczości kobiet, *trobairitz*. Zastanawiając się, czy pragnienie miłosne, wyrażone w ich wierszach jest szczere, co uważał za niestosowne, czy też jest wyrazem konwencji, co uznawał za artystyczną porażkę, Jeanroy minimalizował znaczenie i wartość twórczości trubadurek przez co, zdaniem późniejszych badaczy, na długie lata zahamował zainteresowanie dla ich poezji³⁰. Doceniając wkład wielkiego filologa i mediewisty w badanie twórczości lirycznej średniowiecznego Południa, należy przyznać, że współczesny ogląd poezji trubadurów znacznie różni się od wizji Alfreda Jeanroy'a. Można zastanawiać się wraz z Williamem D. Padenem, czy praca krytyczna Jeanroy'a otworzyła dla badaczy nowe drogi, czy raczej je na długo zamknęła³¹. W opinii Richarda Trachslera, krytyka potrzebowała pięćdziesięciu lat, aby zaproponować klucz umożliwiający odmienne rozumienie poezji poetów okcytańskich³². Ta rewolucja kopernikańska była dziełem Roberta Guiette'a, któremu udało się zainicjować bardziej adekwatny sposób czytania poezji średniowiecznej.

Anna Loba

³⁰ Zob. Jerzy Strzelczyk, „Trobairitz i troveresses”, w *Pióro w wątłych dłoniach. O twórczości kobiet w dawnych wiekach*, t. II, Warszawa, Wydawnictwo DiG, 2009, s. 376.

³¹ William D. Paden, op. cit., s. 209.

³² Richard Trachsler, „Un siècle de lettréture. Observations sur les études de littérature française du Moyen Âge entre 1900 et 2000”, *Cahiers de civilisation médiévale*, nr 192, 2005, s. 369.